

«הוא הלך בשדות» למ. שמיר

ואילו בבואו לתאר את היצוניות של הנפשות ואת מראהו של גוף הריהו כאילו יורד-מן-הפסים, — משום שהוא רחוק גם מכזית של אפיקה; ושוב, — בעמדו לספר על הרהורים יעל מחשבות — כוחו ה' טוב חוזר אליו; אם זוהי מיקה המהרהרת נכאים, או זוהי רותקה, אמו של אורי, המלאה חרטות-ליריות כרמון, — תמיד הנך רואה, שמא גם שומע, — סערה המתחוללת בנפש; כי ההגדרות של מ. שמיר — חתוכות הן, בנות רע' יון הן, שלוחות לכונה מסוימת, משום שהמספר בעל השקפת-עולם הנו, וכאן דווקא אתה מוצא אצלו מעלה יתירה, — שאין הוא שולח את השקפותיו לפניו דווקא, מתוך הכרה נכונה שזו עשויה להסתיר את האפקים מעיניו; ובוא וראה שגם השקפת-עולם זו אינה נחזיונותית, אלא מתנועעת והיה, כלומר — היא אינה הופכת אף פעם כמעט לסנדנציונות; המ-ספר אינו גוזר גזירות בכוחה של השק-פת-העולם, אלא נאבק עליה ועמה גם יחד.

ג.

נראה הדבר, כי «הוא הלך בשדות» הנו הרומן הראשון של הקיבוץ בארץ-ישראל, ומשולבות בו כמד וכמה שאלות המנסרות להלכה כלמעשה בעולם זה של רעיון וממש כאחד, והשילוב — טבעי מאד, אפיר לו אורגני, כי על-כן אין כאן המשך ה' ויכוחים ואין גם אותו תיאור-שבשיגרה על-דבר ה"לבטים" המפורסמים, אלא הכל כמו נובע מאליו. מתוך נאמנות הסיפור על מקום-המעשה, שיהיה של העושים ומהות העשייה; כאן תמצא גם את ההב' דלים הרבים שבין האבות והבנים על רקע מקורי וחדש זה; ושוב לא ביקש מ. שמיר לחולל-בידיו «בעיה», אלא הוא מספר עליה, מחמת שאילו לא היה עושה כך — היה חוטא למציאות; זאת אומרת — הרומניסטן הצעיר מבחין-כמו בין הח' שיבות של ראיית בעיות כהחיינת לבין ראייתן בזכוכית-מגדלת, שבמסגרת הרומן כמוה כמיעוט-דמות דווקא; ואף-על-פי-כן אין לומר שמ. שמיר מגיש את הדברים בנוסח כרוניקלי, — כי בדוק ותמצא כי בדרך הסיפור שלו יש תמיד גם יסוד של חיך בקרתי, משהו שהנו ספק הומור-לשמו וספק אירוניה לגופו-של-הענין; פה ושם נמצא גם מידת-מה של סרקאזם, וטוב ש' אין זה מגיע אף פעם למעלת זריקת-מרה המכשילה כמעט תמיד.

ד.

לשונו של מ. שמיר יש בה מלשדה של לשון-דיבור, אלא שהוא מפריז פה-ושם בתבלינים שלא לטובת הטעם והחכמה, שב' הם מבורך בדרך-כלל המספר; ודאי, הפ' רוזה שלנו רעבה ל"אידיומים" שאינם תר' גום, לדפוסים עממיים, למטבעות הפוכות מן המטבעות המליציות שלקינו בהן, כלומר — למליכ שיש בהן צביון הזמן הזה דווקא וגזון מקום מן המקומות או שכבה משכבות העם הזה בארצו, אבל חובה על מספר כמ. שמיר להיות נאמן ייצמו גם בפרט זה, וכשם שהלשון וה' סגנון הם אצלו ללא סלסול-לשמו, אלא בעיקר כאמצעי להביע-כמו ולתאר ב' דיוק מה שהוא רוצה, כן אין הוא צריך לסלסל גם בשבוש-לשון-לשמש וכל-שכן לא להפריז בריאליזם לגבי מלים ומבט' אים של עזות-פנים ושל קלוקלות-לתיא' בון; והן בקראנו את הספר הננו למדים דעת, כי מ. שמיר מיטיב להעלות לפ' נינו את הנוף ומשכיל להעמיד במלוא שיעור הקומה נפש מן הנפשות — באמ' צעים בריאים בטעמם ונאים במראיהם; כמה מוצלחים הם, דרך משל, הקיסועים בדיבורי הנפשות, ועד כמה מדויקים הם התארים שהוא קושר לעצמים, לחויות, למחשבות, ואין לו כל צורך לזבל את שדהו גם באופן מלאכותי.

ולבסוף, פרט-אגב, כביכול, — הלא הוא שם הספר («הוא הלך בשדות»), הלקוח מבית אחד (והוא מוטו לספר הזה) משיר של ז. אלתרמן, ממש כמו שגם יגאל מר' סינזון קשר את השם לספרו («אפורים כשק») על פי שיר של ג. אלתרמן; האין פרט זה בא לעורר מחשבה בלבנו, ול' למדנו משהו שיש בו חשיבות גם על המספרים הצעירים המושפעים מן השיר וגם על המשורר המשפיע על המספרים הצעירים?

הננו בתחומה של הפרוזה העברית הצ' עירה ביותר, הארצישראלית «מבטן-ומ' לידה»; ראשון לה ומבשרה בצנעה, היה, כנראה, ס. יזהר, שעל ערכו כי רב ניתן לנו לעמוד רק עם הופעת שני ספריו — «החורשה בגבעה» ו«בפאתי נגב», מספר בעל זרועות החובקות מרחבים והוא בה' בשעה אמן העושה מלאכה דקה מן הדק, שהנו בחינת מפתח פיתוחים אט-אט, בדיוק של כמלוא-הנימה; ורק במרחק-מה של זמן התחיל ההמשך, והפעם רצוף יותר, לא עוד ביחידות ובבידודות, אלא כמין חברותא שממילא ובדיעבד, ולא בכונה ובדרך של התאגדות, כלומר: — כל אחד מהם פרק לעצמו הוא, נבדל מחברו, אם בהרבה ואם במעט, מבחינת תפיסת-החיים בכלל, כמו גם במידת הכשרון לספר את תפיסתו, לצור צורה אמנותית זו או אחרת להוי, למחשבות ולרגשות; הנה יגאל מוסינזון, שהוא בעל ראייה נאמנה לכל אשר קרוב-קרוב לידו ואינו מנסה אפילו, כי על כן זה לא מאפיו, להרחיק ראות את שאי-אפשר לו לבחון בכוחו, שהוא יפה, אם אפשר לומר כך, לאינטי' מיות, לסביבה מוחשית לו עד תכלית; ודאי הדבר, כי י. מוסינזון עוד יספר לנו סיפורים קטנים וגדולים בעלי משקל, כי על-כן הוא ישר עם עצמו, אינו מסיג גב' לות לא-לו, והנו מעצב את דמויותיו בל' שון נקיה, בנפש תמה ותמת-מוג, בלי הפ' לגה דמיונית, בלי השערות אפילו, אלא בידיעה ברורה ובתוקף יכולת הבחנה בין ממש לממש; והנה מרדכי טביב — תימני שקפץ קפיצה נחשנית לתוך הפרוזה העברית, ואנו מנחשים כי כוחות לו בנפשו ותשוקה ראשונית עמו לעיצוב מאויים ולהשיח את הלב הנלהב לעת' צתה בלשון נמצת למעלה מן המידה, אבל לאחרי-זמן, תוך כדי המשך והרגל' שיעשה-טבע, ישביל לתת לא רק סיפורים שהם זכרונות בעיקר, אלא ממש פרוזה, הראויה לשמה רק בשעה שיש בה משום יריית יסודות והקמת בנין חדש; והנה נתן שחם — בעל שכל אמוציונאלי, אם אפשר לומר כך, כי על כן פותח הוא את סיפוריו בדרך של שיקולים וניתוחים ותיכף הוא נרתע מהם, בפירוש — בפחד' אמת, ומעלה במקומם ריגושים וגילויי חושים, אלא שהוא «מתבייש» בהם, והנו מכסה טפח שלהם בטפחיים של חכמה טובה, וחוזר-חלילה, ואתה למד לדעת, כי הצעיר הזה אמן הוא לסיפור-פסיפס, שלא הצבע אלא הצבעוניות היא מקורו וגם מגמתו; ומלבדם — כמה וכמה מספרים צעירים שדבריהם מעטים לעת-צתה ואין בהם עוד כדי אחיזה להערכה, אבל כש' רוגם הפרוזאי ודאי כמעט, וראוי לו לקר' רא לקשור את סקרנותו לגביהם, הלא הם — אהרון אמיר, דויד שחם, בנימין תמוז, שלמה נצן, דן בן-אמוץ; אלא ששוב יש לחזור ולהדגיש, כי אעפ"י שיש כאן הר' פעה כאילו בחברותא, רבים מאד ההבד' לים בין איש לחברו, והוא, כמובן, העיקר הקובע ומוכית, כי הננו מצויים, כאמור, בתחומה של הפרוזה העברית הצעירה ביותר, הארצישראלית «מבטן-ומלידה».

ב.

ובין המספרים הארצישראלים הצעירים נקבע והולך מקום מכובד למשה שמיר, בעל הרומן «הוא הלך בשדות» שהופיע זה עכשיו*; גם מסיפוריו הקצרים וה' בוודים, שנתפרסמו בכמה במות ספר' תיות, העלינו הנחה, ואילו הרומן שלפנינו מעמידנו כבר על ודאות, כי מ. שמיר איש מחשבה הוא ובעל-אנך של מספר הנו; הנה כי כן — אעפ"י שחותם של אימפולסיביות טבוע בדברי הרומניסטן — יש כאן בלי ספק, גם משום הישוב של בונה והשתדלות לסיתות אבנים והתאמ' תן הנאה ככל-האפשר; כל פרק בספר הנו חטיבה לעצמה, ואותה שעה הוא גם המשך לפרק הקודם וצופן בתוכו את החששות-לשלות-שתבוא-לאחר-מכן; כל פ' רק מוקדש לאיזה מאורע עיקרי, ואי' לו בסתר — הנו מיועד להעלות לפ' נינו דמות נוספת מן הדמויות העו' שות את סיפור-המעשה באמת לרומן; ומ' עניין הדבר, שאם כי הדיאלוגים מעטים ביחס להיקפו של הספר ורובו עשוי תי' אורים, — הריהו מלא תנועה מת' חילתו ועד סופו; לא בחינת «נאטורמורט' ניתנו כאן חיי הקיבוץ, אלא בפירוש — בכל מלאכותיו, עבודותיו, במעשה-ארגונו, בדבוריו; זה «היום הראשון» של אורי כחזור מביה"ס של כדורי — כמה תנופה יש בו, איזו רוח של צעירות מהלכת בין הדפים; ואפילו מיקה הסרגית, הסגורה ונעולה כל-יכך, הסרבנית, החושבת ואף מדברת פנימה ולא חוצה, — גם בה תמצא מידת הכספית בדרך התיאור מידי מ. שמיר; גם אברהם גורן קר-המוג, המ' אוכזב, המתבודד, הסקאפטי, שאסף את ה' אפקים וצמצם בד' אמות שלו, — אף אותו הוציא הרומניסטן משאננותו והניעו למעשה ולפעולה; ואם אביו של אורי, וילי או זאב כהנא, כולו אומר כבוד, וכל הקרב אליו נשאר בכל-זאת מרוחק משהו ממנו, כי אי-אפשר בלי דיסטאנץ בינו ל' בין זולתו, אפילו זוהי אשתו או זה בנו, — בואו וראו לאיזה תנועה רבה הוא גורם סביבותיו, כי הנו בחינת הציר' לגלגלים שנעים ומסתובבים עליו וב' עטיו; הוה אומה, שכשרונו הפרוזאי של מ. שמיר הנו רובו ככולו בכיוון הדרמטיות.

* משה שמיר, הוא הלך בשדות, רומן, ספרית פועלים, מרחביה, 1947.